

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ UYGULAMALARINDA ÖĞRETMENLERİN KÜLTÜREL FARKINDALIK OLUŞTURMADAKİ ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Cengiz ALYILMAZ**

Onur ER***

Geliş Tarihi: Ağustos, 2016

Kabul Tarihi: Eylül, 2016

Öz

Bu çalışmanın amacı kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmenin sınıf ortamındaki etkisini değerlendirmektir. Araştırmanın amacı kapsamında yabancılara Türkçe öğreten öğretmenlerin sınıf içinde kültürel farkındalığa yönelik neler yaptıklarını tespit etmek için yapılandırılmamış gözlem yapılmıştır. Araştırmada yapılandırılmamış gözlem formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Bu çalışma nitel yöntemle göre desenlenmiş bir durum araştırması türündedir. Araştırma, Atatürk Üniversitesi DİLMER, Çukurova Üniversitesi TÖMER, Gazi Üniversitesi TÖMER, Gaziantep Üniversitesi TÖMER, İstanbul Üniversitesi DİLMER olmak üzere beş yabancılara Türkçe öğretim merkezinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda sınıf içinde çeşitli kültürel öğelere yer verildiği gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin kültürel farkındalığa yönelik uygulamaları yabancılara Türkçe öğretim merkezlerine göre değişmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kültürel farkındalık, öğretmen, nitel araştırma.

EVALUATION OF THE EFFECT OF TEACHERS IN THE TURKISH TEACHING APPLICATIONS FOR FOREIGNERS IN TERMS OF CREATING CULTURAL AWARENESS

Abstract

The aim of this study is to investigate in terms of creating cultural awareness of teacher during the process of creating cultural awareness in classroom. Within the scope of the aim of the study, unstructured observation intended for applications in classroom. In this study “Unstructured Observation Form” is used.

This research has a qualitative design. In the study case study, which is one of the qualitative research methods, is used. This study is applied in Ataturk University DİLMER, Çukurova University TÖMER, Gazi University TÖMER, Gaziantep University TÖMER and Istanbul University DİLMER as

* Bu makale *Yabancılara Türkçe Öğretimi Uygulamalarının Kültürel Farkındalık Oluşturma Açısından İncelenmesi* adlı doktora tezinden hareketle ekleme ve güncellemeler yapılarak hazırlanmıştır.

** Prof. Dr.; Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, calyilmaz@gmail.com.

*** Yrd. Doç. Dr.; Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, onerer1827@gmail.com.

five Turkish teaching centres. The content method analysis is used to analyse gathered qualitative data.

In consequence of the study, it is observed that teachers give various cultural elements in classroom. Practices for cultural awareness of teachers vary according to Turkish teaching centres.

Keywords: Cultural awareness, teacher, qualitative research.

Ø. Giriş:

Dil ve kültür arasında kuvvetli bir bağ vardır. Bu bağ kültürel farkındalık kavramını ortaya çıkarmış ve kültürel farkındalığı dil öğrenme sürecinin dinamiklerinden biri hâline getirmiştir. Kültürel farkındalık kavramının ortaya çıkmasını sağlayan dil ve kültür ilişkisi (Aksan, 2003; Bayyurt, 2011; Biçer, 2011; Çifci, 2004; Özbay, 2010) alanyazında çeşitli şekillerde açıklanmıştır.

Aksan (2003) sözcüklerin kültürü geniş anlamda yansıtabileceğini ifade etmiştir. “...Dilin öğrenilmesi ve kullanılması, kültürün de öğrenilmesi demektir. Her kelime, her cümle, kültüre ait bir göstergeyi temsil etmektedir” (Özbay, 2010: 122). Çifci (2004: 587) “kelimeler, kültürün korunduğu ve taşındığı en temel aletlerdir. Kelimelerin yardımı olmadan toplumlar arasında kültür geçişlerinin olamayacağı gibi, kültür unsurları olmadan da yeterli bir dil olmayacaktır.” “Öğrenilen yabancı dil, ait olduğu kültürün taşıyıcısı konumundadır. Dille birlikte dili konuşan milletin hayat tarzı, gelenek ve görenekleri, millî ve manevi değerleri de öğrenilir. Öğrenilen bu kültürel unsurlardan baskın olanları diğer kültüre de geçer” (Biçer, 2011: 23). Bayyurt (2011: 34) “Türkçenin yabancı dil olarak öğrenildiği ortam Türkiye olduğu zaman Türkçe öğretmenlerinin Türk kültürü ile ilgili bilgiler vermesi gerekmektedir. Çünkü Türkiye’nin kültürü ile tanışık olmadan dili öğrenmek ve kullanmak teknik olarak mümkün değildir.”

Kültürel farkındalık, yabancılara Türkçe öğretiminde öğrencilerin Türk kültürüne ve kendi kültürlerine yönelik farkındalık kazanma süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte öğrencinin çevresinde bulunan herkesin önemli bir etkisi vardır. Öğrenci, farklı bir kültürün içinde bulunduğundan dolayı öğrencinin tüm alıcıları açık olacaktır. Dolayısıyla sokakta yürürken gördüğü bir kişinin davranışları dahi öğrencinin dikkatini çekebilecektir. Ancak öğrencinin çevresinde yer alanlar kişiler içerisinde öğretmeni ayrı tutmak gerekmektedir. Çünkü öğretmen Türkiye’yi ve Türk kültürünü temsil etmektedir. Aynı zamanda öğretmen, öğrencinin zamanının büyük bir kısmını geçirdiği ve öğrencinin arkadaş, sırdaş, rehber gibi birçok anlam yükleyebileceği birisidir. Buradan yola çıkarak öğrencinin öğretimde Türk kültürünü gözlemlene fırsatı yakalayabileceği ve ona kültürle ilgili sorular sorabileceği söylenebilir. Öğretmen ise kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğrenciyi daha iyi anlayabilmek için farklı kültürleri tanımaya çalışır. Böylece bu süreç öğretmen ve öğrenci arasında karşılık bir

etkileşim içerisinde devam eder. Taulean (2010) kültürel farkındalık sürecinin sadece öğrenciler için değil öğretmenler için de faydalı olacağı üzerinde durmuştur.

Araştırmanın problemini “Yabancılara Türkçe öğretimi (YTÖ) uygulamalarında sınıf ortamında öğretmenlerin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisi nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın problemi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. YTÖ sürecinde derslere göre öğretmenler tarafından hangi kültürel öğeler verilmektedir?
2. YTÖ sürecinde öğrencilerin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesi öğretmenler tarafından nasıl gerçekleştiriliyor?
3. YTÖ sürecinde öğrencilerin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşması öğretmenler tarafından nasıl gerçekleştiriliyor?
4. YTÖ sürecinde öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtmaları için öğretmenler tarafından nasıl imkân sağlanıyor?

1. Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın amacı kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmenin sınıf ortamındaki etkisini değerlendirmektir.

2. Yöntem:

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analiz hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli:

“YTÖ uygulamalarında sınıf ortamında öğretmenlerin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisi nedir?” problemini üzerine şekillenen bu araştırma nitel yönetime göre desenlenmiştir. Araştırma bir durum araştırmasıdır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Durum araştırması ise “sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi” (Merriam, 2013: 40) şeklinde tanımlanmıştır.

Durum araştırmaları sadece bir duruma odaklanabildiği gibi birden çok duruma da odaklanabilir. Bu çalışmada da beş YTÖ merkezinde çalışma yapılmıştır (Atatürk Üniversitesi DİLMER, Çukurova Üniversitesi TÖMER, Gazi Üniversitesi TÖMER, Gaziantep Üniversitesi TÖMER, İstanbul Üniversitesi DİLMER) ve her bir merkez kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çoklu ya da karşılaştırmalı durum çalışmaları birçok durumdan veri toplamayı ve analiz etmeyi gerektirir. Örneğin, tek bir iyi lise üzerinde çalışmak yerine

Lightfoot (1983) altı okulda çalışma yapmıştır. Bulgular, ilk önce altı ayrı durum çalışması olarak verilmiş (ya da “portre” olarak) daha sonra iyi bir lisenin özellikleriyle ilgili genellemelere yön veren çapraz durum analizleri sunulmuştur (Merriam, 2013: 194).

2.2. Çalışma Grubu:

Araştırmanın yürütüldüğü dönemde (2014 yılının Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs ayları) Atatürk Üniversitesi DİLMER’de sekiz öğretmen; Çukurova Üniversitesi TÖMER’de altı öğretmen; Gazi Üniversitesi TÖMER’de 33 öğretmen; Gaziantep Üniversitesi TÖMER’de sekiz öğretmen; İstanbul Üniversitesi DİLMER Tophane Şubesi’nde 20 öğretmen bulunmaktadır. Araştırmada 20 öğretmenin dersinde gözlem yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: Çalışma Grubunun Kişisel Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı

Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri	f				
	Atatürk Üniversitesi DİLMER	Çukurova Üniversitesi TÖMER	Gazi Üniversitesi TÖMER	Gaziantep Üniversitesi TÖMER	İstanbul Üniversitesi DİLMER
Cinsiyet					
Kadın	1	2	3	2	4
Erkek	2	2	1	2	1
Kıdem					
9 ay	-	-	-	-	1
1 yıl	1	3	-	1	-
2 yıl	2	-	-	1	1
3 yıl	-	-	1	1	-
4 yıl	-	-	1	1	-
5 yıl	-	-	1	-	1
7 yıl	-	-	-	-	1
9 yıl	-	-	1	-	-
10 yıl	-	-	-	-	1
11 yıl	-	1	-	-	-
Eğitim kariyeri					
Lisans	-	-	-	-	4
Yüksek lisans	-	-	-	1	1
Doktora	3	4	4	3	-
Unvan					
Okutman	2	4	3	4	5
Doktor Okutman	1	-	1	-	-
Doçent	-	-	-	-	-
Toplam	3	4	4	4	5

Tablo 1’de görüldüğü gibi Atatürk Üniversitesi DİLMER’de araştırmaya katılan öğretmenlerin biri kadın, ikisi erkektir. Öğretmenlerin birinin kıdemi bir yıl, ikisini kıdemi iki yıldır. Öğretmenlerin üçü doktora düzeyindedir. Öğretmenlerin ikisi okutman, biri doktor okutmandır. Görüldüğü üzere öğretmenlerin çoğu okutman olmakla beraber öğretmenlerin hepsi doktora düzeyindedir.

Çukurova Üniversitesi TÖMER’de araştırmaya katılan öğretmenlerin ikisi kadın, ikisi erkektir. Öğretmenlerin üçünün kıdemi bir yıl, birinin kıdemi 11 yıldır. Öğretmenlerin dördü doktora düzeyindedir. Öğretmenlerin dördü okutmandır. Görüldüğü üzere dersinde gözlem yapılan öğretmenlerin yarısı kadın, yarısı erkektir ve öğretmenlerin çoğunluğunun kıdem süreleri uzun değildir. Öğretmenler okutman olmakla beraber doktora düzeyindedir.

Gazi Üniversitesi TÖMER’de araştırmaya katılan öğretmenlerin üçü kadın, biri erkektir. Öğretmenlerin birinin kıdemi üç yıl, birinin kıdemi dört yıl, birinin kıdemi beş yıl, birinin kıdemi dokuz yıldır. Öğretmenlerin dördü doktora düzeyindedir. Öğretmenlerin üçü okutman ve biri doktor okutmandır. Görüldüğü üzere dersinde gözlem yapılan öğretmenlerin çoğunluğu kadındır. YTÖ merkezinde öğretmenlerin kıdem durumları değişmektedir ve öğretmenlerin hepsi doktora düzeyindedir.

Gaziantep Üniversitesi TÖMER’de araştırmaya katılan öğretmenlerin ikisi kadın, ikisi erkektir. Öğretmenlerin birinin kıdemi bir yıl, birinin kıdemi iki yıl, ikisinin kıdemi üç yıl, ikisinin kıdemi dört yıldır. Öğretmenlerin biri yüksek lisans ve üçü doktora düzeyindedir. Öğretmenlerin dördü okutmandır. Görüldüğü üzere dersinde gözlem yapılan öğretmenlerin yarısı kadın ve yarısı erkektir. Öğretmenlerin hepsi okutman olmakla beraber öğretmenlerin çoğu doktora düzeyindedir.

İstanbul Üniversitesi DİLMER’de araştırmaya katılan öğretmenlerin dördü kadın, biri erkektir. Öğretmenlerin birinin kıdemi dokuz ay, birinin kıdemi iki yıl, birinin kıdemi beş yıl, birinin kıdemi yedi yıldır. Öğretmenlerin dördü lisans, biri yüksek lisans düzeyindedir. Öğretmenlerin beşi okutmandır. Görüldüğü üzere dersinde gözlem yapılan öğretmenlerin çoğunluğu kadındır ve öğretmenlerin kıdem durumu değişmektedir. Öğretmenlerin tamamı okutmandır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması:

Araştırmada nitel veriyi toplamak için gözlemden faydalanılmıştır. Er (2015) tarafından hazırlanan “Yapılandırılmamış Gözlem Formu” (YGF) ile gözleme yönelik veriler toplanmıştır. “Gözlemin araştırma sürecindeki ayırt edici özelliği ortamda doğal olarak gerçekleşen durumlardan birinci elden veri toplama fırsatı sağlamasıdır” (Cohen, Manion ve Morrison, 2007: 396). Gözlemin güvenilirliğini sağlamak için elde edilen kodlar video kayıtlarını izleyen bir dil öğretimi uzmanı tarafından da incelenmiştir.

Araştırmada gözlemler araştırmacı tarafından katılımsız olarak yapılmıştır. “Katılımcı olunmayan gözlem yaklaşımında gözlemci dışarıdan hiçbir etki etmeden sadece gözlem yapar. Katılımcı olmayan gözlemlerde de farklı roller yer almaktadır” (Büyüköztük vd., 2012, s. 144).

Araştırmada gözlemler beş YTÖ merkezinde gerçekleştirilmiştir. Her bir merkeze ait gözlem süreleri Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2: YTÖ Merkezlerinde Yapılan Gözlemlerin Süreleri

YTÖ merkezleri	Gözlem Süreleri
Atatürk Üniversitesi DİLMER	5:36:00
Çukurova Üniversitesi TÖMER	5:21:00
Gazi Üniversitesi TÖMER	4:48:00
Gaziantep Üniversitesi TÖMER	4:30:00
İstanbul Üniversitesi DİLMER	5:44:00

Tablo 2’de görüldüğü gibi Atatürk Üniversitesi DİLMER’de beş saat otuz altı dakika, Çukurova Üniversitesi TÖMER’de beş saat yirmi bir dakika, Gazi Üniversitesi TÖMER’de dört saat kırk sekiz dakika, Gaziantep Üniversitesi TÖMER’de dört saat otuz dakika, İstanbul Üniversitesi DİLMER’de beş saat kırk dört dakika gözlem yapılmıştır.

2.4. Veri Analizi:

Araştırmada veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227).

Gözlem verileri NVIVO Windows 10 adlı demo programa yüklenmiştir ve genel bir çerçeve içinde kodlama yapılmıştır. “İçerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanmasıdır. Bu aşamada araştırmacı, elde ettiği bilgileri inceleyerek, anlamlı bölümlere ayırmayı ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 228).

Gözlem verilerinin kodlaması videoların üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri analizi sonucu ortaya konan kodlar bir araya getirilip düzenlenmiş ve kodlar arasındaki ilişkilere göre ortak temalar belirlenmiştir. Daha sonra temalar ilgili kategorilerle ilişkilendirilmiştir. Yapılan kodlamaların ve ortaya çıkartılan tema ve kategorilerin sunumunda ise tablolardan yararlanılmıştır.

Verilerinin raporlaştırılmasında ilk olarak var olan durum ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada gözlemler için verilen numaralar (Örneğin G1) alıntılarının sonuna eklenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin ders içindeki tüm uygulamaları gözlemlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla öğrenciler ve öğretmenler arasındaki diyaloglar da gözlemlendiği için tablo sonlarında söz diyaloglarına da yer verilmiştir. Araştırmanın bulgular ve sonuç bölümünde YTÖ

merkezlerinin adları gizlenmiştir. Bu yüzden YTÖ merkezleri M 1, M 2, M 3, M 4 ve M 5 şeklinde belirtilmiştir.

3. Bulgular:

Bu bölümde araştırma bulguları, çalışmanın alt problemleriyle ilişkilendirilerek sunulmuştur.

3.1. YTÖ Uygulamalarında Sınıf Ortamında Derslere Göre Öğretmenler Tarafından Verilen Kültürel Öğeler:

Tablo 3'te YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğretmenler tarafından verilen kültürel öğelerin derslere göre dağılımı araştırmacı gözlemleri doğrultusunda sunulmuştur:

Tablo 3: YTÖ Sürecinde Öğretmen Tarafından Verilen Kültürel Öğelerin Derslere Göre Dağılımına Yönelik Araştırmacı Gözlemleri

M 1	M 2	M 3	M 4	M 5
Dinleme	Dinleme	Dinleme	Dinleme	Dinleme
Toplumda tepki çeken davranışlar	Çeyiz	Ramazan	Adaba aykırı sözler	Darülaceze
Konuşma	Efes	Nevruz	Antalya'da dalış	Kalıp sözler
Alışveriş	Eski Türk filmleri	Yağmur duası	Yıldız Kenter	Saklambaç
Telaffuz	Kalıp ifadeler	Konuşma	Konuşma	Konuşma
Kalıp sözler	Sertap Erener	Adres tarifi	Türkiye'de sinemaya gitme	Şans oyunları
Erikçiler	Konuşma	Okuma	Gaziantep'teki alışveriş merkezleri	Dinsel unsurlar
Adres tarifi	Geyik boynuzu asma	Türkçe kişi adları	Türk filmleri	Kalıp sözler
İzmir üzümü	Safranbolu evleri	Tük kültüründe misafirlik	İsmail Tunç	İstanbul'da semtler
Mangal	Tarhana çorbası	İslamiyet'te yasaklar	Hüsnü Şenlendirici	Türk filmleri
Okuma	Okuma	Haremlik selamlık	Ahmet Koç	Darülaceze
Alışveriş	Dinsel unsurlar	Yazma	Cam boyama	Meslekler
Kalıp sözler	İsraf	Hamam takımı	Minyatür	İnançlara saygı
Meslekler	Kalıp ifadeler	Dilbilgisi	Okuma	Okuma
Adaba aykırı kelimeler	Mecaz anlam	İstanbul'da ulaşım	Türkiye'deki bazı şehirler	Akrabalık adları
Dinsel unsurlar	Yazma		Kalıp sözler	Kalıp sözler
Devşirme Sistemi	Adana kebabı		Yazma	Türkiye'de yeme içme
Enderun Sistemi	İskender		Bayramlar	
Türk devletleri	Kalıp sözler tayfun		Kalıp sözler	
Yazma	Kurtuluş Parkı		Yazma	
Kalıp sözler	Neşet Ertaş		Mecaz anlam	
Pazar alışverişi	Sünnet		Türk filmleri	
Peyami Safa	Tavuk döner		İçli köfte	
	Dil bilgisi		Nasreddin Hoca	
	Asi Nehri		Dilbilgisi	
	Kahvehane		Nasreddin Hoca	
	Kalıp ifadeler			

Tablo 3'te görüldüğü gibi M1'de kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmen tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma, okuma ve yazma derslerinde gözlemlenmiştir. Dinlemede toplumda tepki çeken davranışlar ögesi tespit edilmiştir. Konuşmada alışveriş, telaffuz, kalıp sözler, erikçiler, adres tarifi, İzmir üzümü, mangal öğeleri tespit edilmiştir. Okumada alışveriş, kalıp sözler, meslekler, adaba aykırı kelimeler, dinsel unsurlar, Devşirme Sistemi, Enderun Sistemi, Türk devletleri öğeleri tespit edilmiştir. Yazmada

gündelik hayata ilişkin kalıp sözler kullanımı, pazar alışverişi, Peyami Safa öğeleri tespit edilmiştir.

Dinleme dersinde ulaşılan “Toplumda tepki çeken davranışlar” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Öğretmen tarafından hazırlanan dinleme parçasından bir bölüm:

“Birden bire ulan baba be diye söze başladı. Fatoş bu sözlerine her zaman olduğu gibi gülüneceğini sanıyordu. Ama soğuk bir sessizlik oldu. Babanın adeta nutku tutuldu...”

Gözlemci notu: Öğrenciler dinleme parçasını dinledikten sonra kalıp sözlerle ilgili etkinliği yaparlar (G1, 7:30-9:30 dk.).

Konuşma dersinde ulaşılan “alışveriş” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 1: Mesela manava, pazara gidiyorum. Domates almak istiyorum. Domatese dokunuyorum. Sert değil, yumuşak biraz. Aaa bu domates ezik mi?

Gözlemci notu: Öğretmen ezik olmak ifadesini açıklar.

Öğretmen 1: Markete gidiyorum. Tamam mı? İşte elma aldım. Portakal aldım. Mesela süt aldım. Kasaya geliyorum. Kasiyere soruyorum: ne kadar? O bana söylüyor: 6 TL. 6 TL benim borcum. Bu parayı veriyorum. Bu parayı vermek gerek.

Öğrenci 1: Toplam borcum aynı mı?

Öğretmen 1: Portakal 2 lira. İşte elma üç lira. Toplam borcun ikisi yani beş lira.

Öğrenci 1: Hesap?

Öğretmen 1: Aynen öyle, toplam hesabım gibi... Bu parayı vermeliyiz. Sakın borcunuzu vermeden çıkmayın (G2, 17:40-20:15 dk.).

M 2’de kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmen tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi derslerinde gözlemlenmiştir. Dinlemede çeyiz, Efes, eski Türk filmleri, kalıp ifadeler, Sertap Erener öğeleri tespit edilmiştir. Konuşmada geyik boynuzu asma, Safranbolu evleri, tarhana çorbası öğeleri tespit edilmiştir. Okumada dinsel unsurlar, israf, kalıp ifadeler, mecaz anlam öğeleri tespit edilmiştir. Yazmada Adana kebabı, İskender, kalıp sözler, Kurtuluş Parkı, Neşet Ertaş, sünnet, tavuk döner öğeleri tespit edilmiştir. Dil bilgisinde Asi Nehri, kahvehane, kalıp ifadeler öğeleri tespit edilmiştir.

Konuşma dersinde ulaşılan “tarhana çorbası” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Öğretmen, Kastamonu ile ilgili dinleme parçasını okuduktan sonra öğrencilere bilmedikleri kelimeleri sorar.

Öğrenci 4: Tarhana?

Öğretmen 5: Tarhana çobası mı?

Öğrenci 4: Tarhana çorbası

Öğretmen 5: Tarhana, çorba çeşiti var ya...

Öğrenci 4: Çorba, tamam tamam biliyorum.

Öğretmen 5: Biraz ekşi oluyor. Domates çorbasına benziyor ama tarhana daha çok bizim yaptığımız bir çorba.

Öğrenci 4: Malzeme?

Öğretmen 5: Malzeme, içinde çok şey var: un, domates, biber... Salça koyuyorsun Soğan koyuyorsun.

Gözlemci notu: Öğretmen öğrencilere siz nasıl yapıyorsunuz diye sorar. Öğrencilerden birisi kendi ülkelerinde bu çorbanın yapılışını anlatır. Öğretmen Türkiye’deki yapılışıyla onlardaki yapılışını karşılaştırır (G6, 22:45-25:20 dk.).

M 3’te kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmen tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi derslerinde gözlemlenmiştir. Dinlemede Ramazan, Nevruz, yağmur duası öğeleri tespit edilmiştir. Konuşmada adres tarifi ögesi tespit edilmiştir. Okumada Türkçe kişi adları, Türk kültüründe misafirlik, İslamiyet’te yasaklar, haremlik selamlık öğeleri tespit edilmiştir. Yazmada hamam takımı ögesi tespit edilmiştir. Dil bilgisinde İstanbul’da ulaşım ögesi tespit edilmiştir.

Okuma dersinde ulaşılan “haremlik selamlık” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Arap kültürü, Japon kültürü ve Türk kültüründe misafirlikle ilgili bir metin okunmuştur. Metin okunduktan sonra bilinmeyen kelimeler soru cevap ile öğrencilere açıklanmıştır. Bir öğrenci harem ne demek olduğunu sorar.

Öğretmen 9: Harem bir evde... Önceden kadınların başka erkeklere görünmesi İslamiyet’te yasak. Öyle olunca evlerin iki bölümü var. Selamlık ve harem. Harem o kişinin eşinin kızının yaşadığı yer. Selamlık ise misafirlerin bulunduğu yer.

Gözlemci notu: Osmanlı'daki harem hakkında kısaca bilgi verilir. Öğrenciler diğer bilmedikleri kelimeleri sorarlar. Öğretmen açıklamaya devam eder (G12, 4:25-05:00).

M 4'te kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmen tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi derslerinde gözlemlenmiştir. Dinlemede adaba aykırı sözler, Antalya'da dalış, Yıldız Kenter öğeleri tespit edilmiştir. Konuşmada Türkiye'de sinemaya gitme, Gaziantep'teki alışveriş merkezleri, Türk filmleri, İsmail Tunç, Hüsnü Şenlendirici, Ahmet Koç, cam boyama, minyatür öğeleri tespit edilmiştir. Okumada Türkiye'deki bazı şehirler, kalıp sözler öğeleri tespit edilmiştir. Yazmada bayramlar, kalıp sözler, Kelaynak, mecaz anlam, Türk filmleri, içli köfte, Nasreddin Hoca öğeleri tespit edilmiştir. Dil bilgisinde Nasreddin Hoca ögesi tespit edilmiştir.

Yazma dersinde ulaşılan “Kelaynak” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 12: Şimdi arkadaşlar Türkiye'de bir hayvan var. Bu hayvan dünyada sadece Türkiye'de. İsmi Kelaynak. Bir kuş. Bu kuş herhalde 100 - 150 tane var. Bu kuşun nesli tükenmeye yüz tutuyor. Artık bu kuş bitecek değil mi? Onun için Türkiye bunu koruma altına aldı. Diğer derste göstereyim. Belki sizin ülkenizde de olabilir. Afganistan'da falan... Öyle okumuştum ben.

Öğrenci 8: Var var hocam. Burada hiçbir şey yok. Kıl yok.

Öğretmen 12: İsmi Kelaynak, Türkiye bunu korumaya alıyor.

Gözlemci notu: Öğrenci Kelaynak kuşunu kullanarak örnek verir (G18, 25:30-26:45).

Dil bilgisi dersinde ulaşılan “Nasreddin Hoca” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 13: ...Birde üçüncü şekli ne dedik? Genellikle masalarda bir varmış bir yokmuş...İşte Nasreddin Hoca bir gün komşusuna gitmiş, bir kazan istemiş, kazan doğurmuş gibi... Mış, miş masalarda kullanıyorum genellikle (G19, 10:35-10:50).

M 5'te kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmen tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma ve okuma derslerinde gözlemlenmiştir. Dinlemede Darülaceze, kalıp sözler, saklambaç öğeleri tespit edilmiştir. Konuşmada şans oyunları, dinsel unsurlar, kalıp sözler, İstanbul'da semtler, Türk filmleri, Darülaceze, meslekler, inançlara saygı öğeleri tespit edilmiştir. Okumada akrabalık adları, kalıp sözler ve Türkiye'de yeme içme öğeleri tespit edilmiştir.

Konuşma dersinde ulaşılan “dinsel unsurlar” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 14: Dünyada birçok insan şans oyunları oynuyor. Size vursa yani siz kazansanız ikramiyeyi ne yaparsınız? Çok şey... Herkesin kafasında şimdi dolar işareti.

Öğrenci 9: Bazıları zaten yapmayacak.

Öğretmen 14: Neden?

Öğrenci 9: Bazıları için yasak.

Öğretmen 14: Evet çünkü biz şans oyunları oynamayız.

Öğretmen 14: Niye oynamayacaksınız. Ama diyor ki sol taraf, sol taraf.

Öğrenci 10: Ben bir tavsiyem var mesela. Kazanıp fakir kişilere vereceksiniz.

Öğrenci 9: Oynamak haram.

Öğrenci 10: Mesela dinde bir şey var riba (Faizin kendi dilindeki karşılığını söyler). Para yatıracak...

Öğretmen 14: Faiz.

Öğrenci 10: Faiz yiyecek. Faiz hakkında ne diyeceksiniz.

Öğrenci 9: O şeylerden olmaz.

Öğretmen 14: Tamam tamam. Olay yine dine bağlandı.

Öğrenci 10: Ben ona göre söyledim. Piyangoya git. Para kazanıp fakirlere vereceksin. Bu faiz gibi yapıyoruz dinde.

Gözlemci notu: Öğretmen araya girer ve katılım bankalarından birinin ismini söyleyip - şakaya vurur- olayı kapatmaya çalışır.

Öğrenci 9: İslam bankaları böyle çalışmıyor.

Öğretmen 14: Evet, İslam bankaları, katılım bankaları böyle çalışmıyor. Neyse tamam güzel...

Gözlemci notu: Öğretmen şans oyunları ile alakalı konuya geçer (G21, 01:50-03:25 dk.).

3.2. YTÖ Sürecinde Sınıf Ortamında Öğrencilerin Kendi Kültürü ile Türk Kültürü Arasında Öğretmenler Yardımıyla İlişki Kurabilmesi Durumu:

Tablo 4’te YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında öğretmenler yardımıyla ilişki kurabilmesi durumu araştırmacı gözlemleri doğrultusunda sunulmuştur:

Tablo 4: Sınıf Ortamında Öğrencilerin Kendi Kültürü ile Türk Kültürü Arasında Öğretmenler Yardımıyla İlişki Kurabilmesine Yönelik Araştırmacı Gözlemleri

M 1	M 2	M 3	M 5
Okuma Berber deneyiminin karşılaştırılması	Dinleme Kalıp sözleri karşılaştırma Konuşma Yemekleri karşılaştırma Okuma Farklı kültürlerde ata iyi binenler için verilen sıfatlar	Dinleme Farklı kültürlerde Nevruz Konuşma Yemekleri karşılaştırma Okuma Farklı kültürlerde misafirlik Yazma Türkiye ile Tacikistan kültürünü karşılaştırma	Konuşma Farklı kültürlerde evlenme Okuma Farklı ülkelerdeki hastalıklar Farklı kültürlerde yemek

Tablo 4’te görüldüğü gibi M 1’de öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlama kategorisine ait okuma temasında berber deneyiminin karşılaştırılması koduna ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlamaya yönelik dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşamamıştır. Okuma dersinde ulaşılan “berber deneyiminin karşılaştırılması” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 16: Sıhhatler olsun.

Öğrenci 12: Teşekkür ederim.

Öğretmen 16: Nerede traş oldun?

Öğrenci 13: Burada traş çok pahalı.

Öğretmen 16: Ne kadar?

Öğrenci 13: 10 TL.

Öğretmen 16: Çok iyi para.

Öğrenci 13: Bizde traş 1 TL.

Gözlemci notu: Diğer öğrencilerin gülmesi üzerine öğrenci gerçekten der.

Öğrenci 13: Bazen 50 kuruş.

Gözlemci notu: Öğretmen çok ucuz olduğu için onlarda berberlerin çok uğraşmadığını ima eder.

Öğrenci 14: İnsanlar çok zengin.

Öğretmen 16: İnsanlar çok zengin Uganda’da, onun için mi çok ucuz?

Öğrenci 14: Evet. Bu kadar çok para almak, gerek yok (G24, 00:55-02:00).

M 2’de öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlama kategorisine ait dinleme temasında kalıp sözleri karşılaştırma koduna ulaşılmıştır. Konuşmada yemekleri karşılaştırma koduna ulaşılmıştır. Okumada farklı kültürlerde ata iyi binenler için verilen sıfatlar koduna ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlamaya yönelik yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Konuşma dersinde ulaşılan “kalıp sözleri karşılaştırma” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Öğretmen öğrencilere sormak istedikleri bir şey olup olmadığını sorar. Öğrencilerden biri kuş sütü eksik ifadesini sorar. Öğretmen de diğer öğrencilere sorar. Daha sonra öğrencilere kuş sütü eksik ifadesini açıklar. Öğrencilerden biri kendilerinde (Uygularda) tavuk sütü eksik denildiğini ifade eder. Öğretmen, Türkçede Karadeniz’de gemileri batmak diye bir ifadenin olduğunu belirtir. Daha sonra öğrencilerin dillerinde buna benzer bir ifadenin olup olmadığını sorar. Öğrenciler bizde yok der. Öğretmen, Balkanlar’da sınırda kamyonları kalmak ifadesinin olduğunu söyler (G27, 33:30-35:40).

M 3’te öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlama kategorisine ait dinleme temasında farklı kültürlerde Nevruz koduna ulaşılmıştır. Konuşmada yemekleri karşılaştırma koduna ulaşılmıştır. Okumada farklı kültürlerde misafirlik koduna ulaşılmıştır. Yazmada Türkiye ile Tacikistan kültürünü karşılaştırma koduna ulaşılmıştır. Konuşma dersinde ulaşılan “yemekleri karşılaştırma” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 20: Yemek kültürüne alışamadınız daha sanırım?

Öğrenci 17: İsimlerini bilmiyoruz. Unutuyoruz.

Öğretmen 20: Çoğu zaman duyuyorum. Kendi yemeklerinizle buradaki yemekler farklı olduğu için alışamadığınızı söylüyorsunuz.

Öğrenci 17: Ben çok beğendim.

Diğer bir öğrenci ise sadece çorba pilav biliyorum der.

Öğrenci 17: Hocam mantı nasıl bir yemektir?

Öğretmen 20: Mantı yedin mi hiç? Mantı hamur işi ve etli yemek.

Gözlemci notu: Öğrenci beğenmediğini belirtir. Diğer bir öğrenci mercimek çorbasını beğendiğini ifade eder. Öğretmen empati kelimesini açıklar ve öğrencilerden de empati ile ilgili konuşmalarını ister (G31, 01:11.0-01:13.0).

Öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlama kategorisine ait konuşma temasında farklı kültürlerde evlenme koduna ulaşılmıştır. Okumada farklı ülkelerdeki hastalıklar ve farklı kültürlerde yemek kodlarına ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlamaya yönelik dinleme, yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Konuşma dersinde ulaşılan “farklı kültürlerde evlenme” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 24: Türkiye’de böyle bir şey mümkün değil. Türkiye’de birden fazla evlilik mümkün değil.

Öğrenci 22: Neden?

Öğretmen 24: Kızlar ne diyor bunlar?

Öğretmen 24: Türkiye’de birden fazla evlilik mümkün değil, yasal da değil. Yani bir kere evlenebiliyorsunuz. Yani resmi nikâh.

Öğretmen 24: Endonezya’da kaç kez evlenebiliyorsun?

Öğrenci 23: En fazla dört...

Öğretmen 24: Daha ne istiyorsunuz? Cezayir’de?

Öğrenci 23: En fazla bir.

Öğretmen 24: Aynı. Ama yasak değil.

Gözlemci notu: Öğrenciler evlilik konusunu tartışırken bir öğrenci her konuyu dine bağliyorsunuz der. Ufak bir tartışma çıkar iki öğrenci arasında.

Öğretmen 24: Arkadaşlar, Türkçe eğitimi bitti şimdi din dersi...Ama doğru diyor. Her şeyi dinle açıklama çünkü sen inanıyorsun inanmayan insanlar da var.

Öğrenci 23: Niye?

Öğretmen 24: Niye diyor. Sadece saygı duymak yeter.

Gözlemci notu: Öğrenci kişisel bir şey der. Öğretici sen neden inanıyorsan o da o sebepten inanmayabilir der. Öğretici diğer öğrencinin de size göre açıklama yapması lazım der.

Öğretmen 24: Neyse konuyu... Ben size demiştim tehlikeli konu... Dinle açıklamak yok (G36, 1:10.0-1:11.0).

3.3. YTÖ Sürecinde Sınıf Ortamında Öğrencilerin Türkiye’deki Kültürel Deneyimlerini Öğretmenler Yardımıyla Diğer Öğrencilerle Paylaşması Durumu:

Tablo 5’te YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini öğretmenler yardımıyla diğer öğrencilerle paylaşması durumu araştırmacı gözlemleri doğrultusunda sunulmuştur:

Tablo 5: Sınıf Ortamında Öğrencilerin Türkiye’deki Kültürel Deneyimlerini Öğretmenler Yardımıyla Diğer Öğrencilerle Paylaşmasına Yönelik Araştırmacı Gözlemleri

M 1	M 2	M 3
Konuşma	Yazma	Konuşma
Öğrencinin bir gününü anlatması	Türk kızları taklidi	Türkiye’de lokanta deneyimi
Okuma	Ankara ağızıyla konuşma	Okuma
Türkiye’de berber deneyimi		Türk ailesine ziyaret
		Yazma
		Erzurum’da yaşam
		Antalya’yı tanıtırma
		Erzurum’u tanıtırma

Tablo 5’te görüldüğü gibi M 1’de öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlama kategorisine ait konuşma temasında öğrencinin bir gününü anlatması koduna ulaşılmıştır. Okumada Türkiye’de berber deneyimi koduna ulaşılmıştır. Öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlamaya yönelik dinleme, yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Konuşma dersinde ulaşılan “öğrencinin bir gününü anlatması” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 17: 23 Nisan’da ne yaptın?

Öğrenci 15: 23 Nisan’da hocam saat 10’da uyandım. Kahvaltı yaptım. Kahvaltı yaptıktan sonra dışarıya çıktım. Arkadaşlarımla öğle yemeği yedim. Saat beşe kadar gezdim. Sonra Optimum’a gittim. Nuh’un Gemisi filmine gittim.

Öğretmen 17: Beğendin mi bu filmi?

Öğrenci 15: Evet, hocam. Bu filmi bir iki buçuk saat kadar seyrettik. Sonra ben arkadaşımıyla beraber yurda geldim.

Öğretmen 17: M ile dün karşılaştık Turgut Özal’da. Evet ben çay içiyordum. O bir yerde börek yiyordu. Kızlar vardı yanında. Sadece kızlar ama. Bir baktım M, bu tatlı yüzü ile bana gülüyor. Sadece uzaktan bana el salladı. Hiç merhaba hocam, nasılsınız hocam yok (G25, 01:00-02:10).

M 2’de öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlama kategorisine ait yazma temasında Türk kızlarını taklit ve Ankara ağızıyla konuşma

kodlarına ulaşılmıştır. Öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlamaya yönelik dinleme, konuşma, okuma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Yazma dersinde ulaşılan “Ankara ağzıyla konuşma” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Öğretmen bayan öğrencilerin birinden Ankaralı gibi konuşmasını ister.

Öğrenci 16: Ne var gardaş? Ne bakıyon gardaş?

Öğretmen 19: Ankara ağzını öğrenmişler. Bu sınıfta mıydı, başka sınıfta mıydı? Islah mendil (Ankara ağzıyla) Öğrenmiş “Islah mendil ver hele” (G28, 27:30-28:00).

M 3’te öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlama kategorisine ait konuşma temasında Türkiye’de lokanta deneyimi koduna ulaşılmıştır. Okumada Türk ailesine misafirlik koduna ulaşılmıştır. Yazmada Erzurum’da yaşam, Antalya’yı tanıtmaya ve Erzurum’u tanıtmaya kodlarına ulaşılmıştır. Öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlamaya yönelik dinleme ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Okuma dersinde ulaşılan “Türk ailesine ziyaret” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 21: Hiç Türk evine misafirlige gittiniz mi?

Öğrenciler: Evet.

Öğretmen 21: Nasıl karşıladılar sizi? Neler yaptınız? Nelere dikkat ettiniz? Burada yazılanlar sizce doğru mu?

Öğrenci 18: Bazı şeyleri uygulamıyorlar?

Öğretmen 21: Ne gibi mesela?

Öğrenci 18: Yani terlik falan vermiyorlar...

Öğretmen 21: Mesela gittin o evde ne dikkatini çekti yani nasıl ağırladılar seni?

Sizin ülkenizde aynı mı Türkiye'deki?

Öğrenci 18: Benziyor.

Öğretmen 21: Neler benziyor?

Öğrenci 18: Arkadaşlarımızla gittik. Bizde de var o şey. Yani bir yere gittiğinde bir şey götürüceksin. Yani meyve falan... Hediye olarak.

Öğretmen 21: Bir eve gittiğinizde yanınızda ya tatlı ya da meyve ya da ilk defa gidiyorsanız o evle ilgili bir hediye götürürebiliyorsunuz.

Öğretmen 21: Başka?

Öğrenci 18: Önceden oturduk (yemekten önce) konuştuk. Ev sahibi sofrayı hazırladı. Yemek yedik. Çay...

Öğretmen 21: Yemek kültürü nasıl? Misafirleri nasıl ağırlıyorlar. Yemeğe kim başlıyor? Önce size mi başlattı yoksa kendi mi başladı.

Öğrenci 18: Önce bize başlattı.

Öğretmen 21: Bizde yemeğe önce misafir başlar. Daha sonra ev sahibi başlar ve en son misafire de dua yapılır

Öğretmen 21: Başka Türkiye'de misafirlğe giden? Siz gittiniz?

Öğrenci 19: Denizli'de gittik.

Öğretmen 21: Türk ailesi mi?

Öğrenci 19: Evet.

Öğrenci 19: Farklılık hissetmedim. Ülkemle aynıydı (G32, 05:55-08:10).

3.4. YTÖ Sürecinde Sınıf Ortamında Öğrencilerin Kendi Kültürlerini Tanıtma Durumları:

Tablo 6'da YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtma durumları araştırmacı gözlemleri doğrultusunda sunulmuştur:

Tablo 6: YTÖ Sürecinde Sınıf Ortamında Öğrencilerin Kendi Kültürlerini Tanıtma Durumlarına Yönelik Araştırmacı Gözlemleri

M 2	M3	M 5
Konuşma	Dinleme	Okuma
Kendi kültürüne ait ilim adamlarının tanıtımı	Ramazan'da yapılan uygulamalar	Yemek tanıtımı
Kendi ülkesini genel olarak tanıtma	Okuma	
Okuma	Yemek yeme şekli	
Chavandoz'un anlamı	Misafir karşılama	

Tablo 6'da görüldüğü gibi M 2'de öğrencinin kendi kültürünü tanıtmasına imkân sağlama kategorisi kategorisine ait konuşma temasında kendi kültürüne ait ilim adamlarının tanıtımı ve kendi ülkesini genel olarak tanıtma kodlarına ulaşılmıştır. Okumada Chavandoz'un anlamı koduna ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürünü tanıtmasına imkân sağlamaya yönelik dinleme, yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Okuma dersinde ulaşılan "kalıp sözleri karşılaştırma" koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Gözlemci notu: Öğrenci Özbekistan'da ata iyi binenler için bir sıfat olduğunu belirtir ve öğretmene Türkiye'de de onlar için bir sıfat var mı diye sorar. Öğretmen bilmediğini ancak iyi binici denebileceğini belirtir. Ardından Özbekistan'da ne denildiğini sorar.

Öğrenci chavandoz diye yanıt verir. Öğrencilerden bazıları da kendilerinde ata iyi binenlere chavandoz dendiğini belirtmiştir (G29, 27:30-28:00).

M 3'te öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya imkân sağlama kategorisine ait dinleme temasında Ramazan'da yapılan uygulamalar koduna ulaşılmıştır. Okumada yemek yeme şekli ve misafir karşılama kodlarına ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya imkân sağlamaya yönelik dil bilgisi teması altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Dinleme dersinde ulaşılan “Ramazan'da yapılan uygulamalar” koduna ait gözlem bölümüne aşağıda yer verilmiştir:

Öğretmen 22: Başka var mı? Sadece yağmur için düşünmeyin. O çocukların yaptığı gelenek için de... Çocukların toplanıp mahallelerde, köylerde yaptığı şeyler olmuyor mu?

Öğrenci 20: Ramazan'da yapıyorlar. Gidiyorlar, Ramazan'da Ramazan şeyini söylüyorlar. Sonra ev sahibi şeker ya da para veriyor.

Öğretmen 22: Ramazan'da sizde çocuklar ev ev dolaşıp şeker topluyorlar mı?

Gözlemci notu: Öğrencilerden bir kısmı bizde var der (G33, 12:00-13:00).

M 5'te öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya imkân sağlama kategorisine ait okuma temasında yemek tanıtımı koduna ulaşılmıştır. Öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya imkân sağlamaya yönelik dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi temaları altında herhangi bir koda ulaşılamamıştır. Aşağıda okuma dersinde yapılan gözleme ilişkin örnek sunulmuştur:

Öğretmen 25: Malezya'da çok pilav yiyorsunuz siz. Geleneksel bir yemek mi?

Öğrenci 24: Geleneksel.

Öğretmen 25: Genelde yiyorsunuz. Tavuklu yapıyorsunuz.

Öğrenci 24: Tavuk ile yapıyoruz

Öğretmen 25: Köri ile pilav...(G37, 35:30-36:00).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler:

Kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmenin sınıf ortamındaki etkisini değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma beş yabacılara Türkçe öğretim merkezinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada merkezlerden elde edilen bulgular doğrultusunda her bir merkez kendi içinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ilk sorusu: “YTÖ sürecinde sınıf ortamında derslere göre öğretmenler tarafından hangi kültürel öğeler verilmektedir?” şeklindedir. M 1 ve M 4'te yapılan gözlemlerde

kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğretmenler tarafından verilen kültürel öğeler dinleme, konuşma, okuma ve yazma derslerinde gözlemlenmiştir. M 2 ve M 3'te tüm derslerde kültürel öğeler gözlemlenmiştir. M 5'te ise dinleme, konuşma ve okuma derslerinde kültürel öğeler gözlemlenmiştir. Buradan yola çıkarak kültürel öğelerin neredeyse tüm derslerde bir şekilde yer aldığı söylenebilir. Bu durum dil ve kültür arasındaki yakın ilişkiden kaynaklı olabilir.

Araştırmada gözlemlenen kültürel öğelerin bir kısmı sadece cümle içinde geçebilmektedir. Bir kısmı ise öğretmen tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanabilmektedir. Derslerde kültürel öğelere yer verilmesinin nedenlerinden birisi öğrencilerin Türk kültürüne yönelik ilgileridir. Öğretmelerin açıklamayı düşünmediği kültürel öğeler öğrencinin merak etmesinden dolayı öğretmen tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanabilmektedir. Bunun yanında öğretmenin; öğrenciye günlük hayatta gerekli olacağı için, etkinliklerde kullanmak için, ders kitabında geçtiği için üzerinde durduğu kültürel öğeler de vardır.

Araştırma kapsamında yapılan gözlemler sonucunda kültürel öğeleri sadece dil becerileri dersleri ile sınırlandırmanın doğru olmayacağı görülmüştür. Çünkü dil bilgisi derslerinde de kültürel öğelerin verilebilmesinin mümkün olduğu gözlenmiştir. Dil bilgisi ve yazma derslerinde kültürel öğelere diğer derslere göre daha az yer verilmesinin temel sebebi derslerin gramer ağırlıklı işlenmesi olabilir. Kutlu (2015) dil öğretiminin dil bilgisi kuralları ve temel becerileri öğretmek ile sınırlandırılmayacağını ifade etmiştir. “Yabancı dil öğretiminde dilin ait olduğu kültürün en önemli unsuru olduğunu, dil öğretiminde yalnızca dil bilgisi kurallarını öğrenmenin kesinlikle yeterli olmadığını ve dilin uygulama alanı toplum ile ilişkiye girilmesi gerektiğini belirtmeliyiz. Zira bir dilin kurallarını öğrenmek, o dili anlamak veya konuşmak anlamına gelmez” (Nurlu, 2011: 1). Dil bilgisi derslerinde verilen örneklerin kültürle ilişkilendirilmesi dil bilgisi öğretimi sıkıcılıktan kurtarıp daha anlamlı bir hâle getirebilir. Örnek vermek gerekirse cümlede kullanılacak bir üzüm kelimesi yerine İzmir üzümü ifadesini tercih etmek daha faydalı olabilir. Böylece öğrenci hem dil bilgisi yapısını öğrenecek hem de kültürel öğelere vâkıf olabilecektir. Dil ve kültür ilişkisi (Demircan, 2005; Eryaman ve Kana, 2012; Güzel, 2014; Nalçaoğlu, 2014; Güzel ve Barın, 2013; Hengirmen, *ty.*; Kırkkılıç ve Sevim, 2012; Nurlu, 2011; Polat, 1990) dikkate alındığında dil bilgisi derslerinde de kültürü göz ardı etmemek gerekir.

Araştırmanın ikinci sorusu: “YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesi öğretmenler tarafından nasıl sağlanıyor?” şeklindedir. Öğrencinin kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlamasına yönelik uygulamalar M 1'de okuma dersinde gözlemlenmiştir. M 2'de dinleme, konuşma ve okuma derslerinde gözlemlenmiştir. M3'te dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil

bilgisi derslerinde gözlemlenmiştir. M 5’te ise konuşma ve okuma derslerinde gözlemlenmiştir. M 4’te ise kendi kültürü ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmesine imkân sağlamasına yönelik uygulamalar gözlemlenmemiştir. Yapılan bir araştırmada “yabancı öğrencilerin kendi kültürleriyle Türk kültürünün benzerlik göstermesi nedeniyle Türkiye’de ön yargı ya da dışlanma ile karşılaşmadıkları” (Kıroğlu, Kesten ve Elma, 2010: 26) belirlenmiştir. Bu durum göstermektedir ki öğrencilerin kendi kültürleri ile Türk kültürü arasında ilişki kurabilmeleri toplum tarafından kabul edilmelerine yardımcı olacaktır. Bunun yanında öğrencilerin kültürler arasında ilişki kurabilmesi Türkçe öğrenmeye daha pozitif yaklaşımlarını da sağlayacaktır. Alanyazında öğrencinin kendi kültürü ile hedef dilin kültürü arasında ilişki kurabilmesini sağlamanın öğretmenin bir görevi olduğu belirtilmiştir. Böylece öğrenci hem kendi kültürünün başkaları tarafından nasıl anlaşıldığını görecektir hem de öğrencide hedef dilin kültürüne yönelik farkındalık oluşacaktır (Byram, Gribkova ve Starkey, 2002; Castro ve Sercu, 2005).

Araştırmanın üçüncü sorusu: “YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşması öğretmenler tarafından nasıl sağlanıyor?” şeklindedir. Öğrencinin Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlamaya yönelik uygulamalar M 1’de konuşma ve okuma derslerinde gözlemlenmiştir. M 2’de yazma dersinde, M 5’te ise okuma dersinde gözlemlenmiştir. M3’te konuşma, okuma ve yazma derslerinde gözlemlenmiştir. M 4’te ise Türkiye’deki kültürel deneyimlerini diğer öğrencilerle paylaşmasını sağlamaya yönelik uygulamalar gözlemlenmemiştir. Öğrencinin Türkiye’de yaşadığı kültürel deneyimleri derslerde paylaşmasına yönelik uygulamalar öğrenciler için faydalı olabilir. Çünkü öğrenciler, arkadaşlarının kültürel deneyimlerini öğrenerek Türk kültürü hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilecektir. Ayrıca kültürel deneyimleri paylaşan öğrenciler yaşadıkları olaylarla ilgili anlamadıkları noktaları öğretmenlerine danışma fırsatı yakalayabilecektir. Böylece kültürle ilgili yanlış anlaşılmalara da ortadan kalkabilecektir. Alyılmaz (2008) bireyin rahat bir hayat sürmesinin içinde yaşadığı toplumla ilgili olduğunu belirtir. Birey toplumun kültürünü ne kadar tanırsa, o kadar rahata kavuşacaktır.

Araştırmanın son sorusu: “YTÖ sürecinde sınıf ortamında öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtmalarına öğretmenler tarafından nasıl imkân sağlanıyor?” şeklindedir. Öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya imkân sağlamaya yönelik uygulamalar YTÖ merkezlerinde çok fazla gözlemlenmemiştir. Ancak kültürel farkındalık oluşturma sürecinin tek yönlü olması yani sadece hedef dile yönelik bir farkındalık kazandırmaya gidilmesi yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Öğrenciler kültürün kendilerine empoze edilmek istendiği gibi bir düşünceye kapılabilir. Bu durumun engellenmesi için de öğrencinin kendi kültürünü tanıtmaya

imkân sağlanmalıdır. Bunun yanında Castro ve Sercu (2005) öğretmenin kültürel farkındalık oluşturma sürecinde öğrencilerin kendi kültürlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenci kendi kültürünü tanıtırken bu imkâna da kavuşmuş olacaktır.

Araştırmada genel olarak kültürel farkındalığa yönelik uygulamalar incelendiğinde, söz konusu uygulamaların YTÖ merkezlerine göre değiştiği gözlemlenmektedir. Bu durumun sebebi YTÖ merkezlerinin ortak ders kitaplarının ve ortak ders programlarının olmamasından kaynaklı olabilir. Dolayısıyla YTÖ setleri belli merkezlere (İstanbul merkezli, Ankara merkezli vb.) odaklanmamalı tüm Türkiye'ye hitap edebilmelidir. Bunun yanında YTÖ'ye yönelik kapsamlı bir program hazırlanmalı ve bu programa kültürel farkındalığa yönelik amaçlar eklenmelidir.

Araştırmada bazı YTÖ merkezlerinde dil bilgisi ve yazma derslerinde kültüre yönelik uygulamaların genel olarak çok fazla yer almadığı gözlemlenmiştir. Dil ve kültür arasındaki ilişkiden dolayı dil bilgisi ve yazma derslerinde de kültür göz ardı edilmemelidir.

Öğretmen, kültürel farkındalık oluşturma sürecinin en önemli aktörlerinden birisidir. Dolayısıyla öğretmen bu süreçte ne yapması ve ne yapmaması gerektiğini iyi bilmelidir. Bunun için de özellikle YTÖ sürecinde öğretmenlere hem çok kültürlü yapıya uyum sağlamaları hem de kültürel farkındalık konusunda bilinçlenmeleri için hizmet içi eğitimler verilebilir.

Kaynaklar

- AKSAN, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ALYILMAZ, S. (2008). Öğretmen Adaylarına Göre Görgü Kurallarına Aykırı Davranışlar. *İzvestiya Vuzov*, 1-2, 136-142.
- BAYYURT, Y (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Kavramı ve Sınıf Ortamına Yansıması. D. Yaylı ve Y. Bayyurt (Editörler). *Yabancılarla Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler* içinde (s. 29-42). Ankara: Anı Yayıncılık.
- BİÇER, N. (2011). *Kıpçak Dönemi Eserlerinin Yabancılarla Türkçe Öğretimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- BÜYÜKÖZTÜK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- BYRAM, M., GRIBKOVA, B. and STARKEY, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: a Practical Introduction for Teachers*. Strasbourg: Language Policy Division, Directorate of School, Out-of-School and Higher Education, Council of Europe.
- CASTRO P. and SERCU, L. (2005). Objectives of Foreign Language Teaching and Culture Teaching Time. In L. Sercu (Ed.), *Foreign Language Teachers and Intercultural*

- Competence: an International Investigation* (pp. 19-38). Clevedon: Multilingual Matters.
- COHEN, L., MANION, L. and MORRISON, K. (2007). *Research Methods in Education* (Sixth Edition). London: Routledge.
- ÇİFCİ, M. (2004). Kaşgarlı Mahmud'un Dil Öğretim Yöntemi Üzerine. V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildiri Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 581 -596.
- DEMİRCAN, Ö. (2005). *Yabancı-Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- ER, O. (2015). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Uygulamalarının Kültürel Farkındalık Oluşturma Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ERYAMAN, M. Y. ve KANA, F. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Program Sorunu. A. Kılınç ve A. Şahin (Editörler), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde (s. 147-166). Ankara: Pegem Akademi.
- GÜZEL, A. (2014). *İki Dilli Türk Çocuklara Türkçe Öğretimi (Almaya Örneği)*. Ankara: Akçağ.
- GÜZEL, A. ve BARIN, E. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Akçağ.
- HENGİRMEN, M. (ty.). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve TÖMER Yöntemi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- KIRKILIÇ, A. ve SEVİM, O. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türk Kültür ve Edebiyatının Yeri. A. Kılınç ve A. Şahin (Editörler), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde (s. 359-386). Ankara: Pegem Akademi.
- KIROĞLU, K., KESTEN, A. ve ELMA, C. (2010). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 26-39.
- KUTLU, A. (2015). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürün Araç Olarak Kullanımı: Gazi Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 seviyesi). *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 697-710.
- LIGHTFOOT, S. L. (1983). *The Good High School*. New York: Ballantine.
- MERRIAM, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber*. (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- NALÇAOĞLU, H. (2014). *Kültürel Farkın Yapısökümü*. Ankara: Phoenix.
- NURLU, M. (2011). *Fransa'da Türkçe Öğretimi*. Ankara: Sarıca Yayınları.
- ÖZBAY, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.
- POLAT, T. (1990). Kültürlerarası Bildirişimde Etkin Bir Süreç: Yabancı Dilde Okuma-Anlama. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, VII, 69-90.
- TAULEAN, M. (2010). On Foreign Language Teaching with Intercultural Perspective. *Glottodidactica Biannual Journal of Applied Linguistics*, 1(1), 32-36.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.